

**KIRJEITÄ
VAPAUDELLE**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

KOULUJEN KIRJEMARATON 2023

OPETTAJAN OPAS

Viesteissä on voimaa.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
Huomioita materiaalin käsittelyyn oppitunnilla.....	5
Mikä koulujen kirjemaraton?.....	6
Oppitunnin tavoitteet ja niiden yhteys opetussuunnitelmiin.....	7
Kampanjan teema: kuolemanrangaistus ja oikeus turvalliseen aborttiin.....	8
HENKILÖT	9
Rocky Myers, Yhdysvallat.....	10
Tausta: Kuolemanrangaistus – kun valtio tappaa.....	11
Justyna Wydrzyńska, Puola.....	12
Tausta: Abortti ja ihmisoikeusloukkaukset.....	13
IHMISOIKEUDET	14
Mitä ovat ihmisoikeudet?.....	15

TEHTÄVÄT	19
Tehtävä: Mitkä oikeudet eivät toteudu?.....	20
Tehtävä: Miten ihmisoikeuksia puolustetaan?.....	21
Tehtävä: Rocky Myers, Yhdysvallat.....	22
Tehtävä: Justyna Wydrzyńska, Puola.....	24
TEHTÄVIEN LIITTEET	27
Liite: Tiivistelmä YK:n yleismaailmallisesta ihmisoikeusjulistuksesta.....	28
Liite: Kartta kuolemanrangaistusta käyttävistä maista 2022.....	29
Liite: Kuolemanrangaistukseen liittyvä sanasto.....	30
Liite: Sanakortit.....	31
Liite: Oikeus turvalliseen aborttiin.....	32

KIRJEIDEN JA SOLIDAARISUUSVIESTIEN KIRJOITTAMINEN	33
Kirjeen kirjoitusohjeet.....	34
Usein kysyttyä.....	35
Eritelty esimerkkikirje.....	36
Vetoomuskirje Rocky Myersin puolesta.....	37
Vetoomuskirje Justyna Wydrzyńskan puolesta.....	38
Solidaarisuusviestiohjeet.....	40
Solidaarisuusviesti Rocky Myersille.....	41
Solidaarisuusviesti Justyna Wydrzyńskalle.....	42
SANASTO SUOMI – ENGLANTI	43

JOHDANTO

Hyvä opettaja,

Kiitos, että olet valinnut osallistua Koulujen kirjemaratonin oppilaidesi kanssa! Koulujen kirjemaraton on osa kansainvälistä Write for Rights -kampanjaa, jonka etenemistä voit seurata sosiaalisessa mediassa aihetunnisteella **#W4R**.

Tänä vuonna kampanjassa tutustutaan **kuolemanrangaistukseen** ja **oikeuteen turvalliseen aborttiin**. Oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen, sekä oikeudet terveyteen, yksityisyyteen, syrjimättömyyteen ja kidutuksen kielto on taattu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmissa julistuksessa, kansainvälisissä sopimuksissa kuin Suomen perustuslaissakin.

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kasvatusta ihmisoikeuksista, kasvatusta ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä kasvatusta ihmisoikeuksiin. Tämä tarkoittaa erityisesti ihmisten voimaannuttamista käyttämään, nauttimaan, kunnioittamaan sekä puolustamaan omia ja muiden oikeuksia. Koulujen kirjemaratonin tarkoituksena on tuoda esille kampanjan henkilöiden kokemia ihmisoikeusloukkauksia, kannustaa ihmisiä toimimaan heidän tukenaan,

mutta myös kasvattaa ja kouluttaa ihmisoikeuksista ja niiden merkityksestä laajemmin. Kampanjassa ei vertailla eri maiden välisiä eroja ihmisoikeuksien toteutumisessa, sillä yksikään maailman maa ei ole vapaa ihmisoikeusloukkauksista.

Kampanjassa käsitellään todellisten ihmisten kokemia ihmisoikeusloukkauksia meistä maantieteellisesti kaukana olevissa paikoissa. Henkilöt, joiden tukena kampanjassa toimitaan, ovat suostuneet heidän esittämiseensä kampanjassa sekä heidän tilanteensa edistämiseksi suunniteltuihin toimenpiteisiin. He ovat lähteneet kampanjaan mukaan uskoen, että heidän saamallaan kansainvälisellä huomiolla ja painostuksella voi olla positiivista vaikutusta heidän omaan tilanteeseensa, sekä niihin asioihin, joiden puolesta he työskentelevät.

Löydät oppaasta tietoa kampanjan henkilöistä sekä heidän tarinoihinsa liittyvistä ihmisoikeuksista. Oppaan toiminnallinen osuus sisältää tehtäviä, joita voit käyttää sellaisenaan tai muokata ryhmällesi sopiviksi. Oppaan lopusta löydät kirjeenkirjotusohjeet, mallikirjeet, ohjeet solidaarisuusviestien kirjoittamiseen sekä suomi-englanti-sanaston.

Oppituntia varten on tuotettu myös video- ja kuvamateriaalia, jota löydät osoitteesta:

www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/materiaalit

Oppilaan materiaalit löytyvät osoitteesta:

www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/oppilas

Voit halutessasi ladata ja tulostaa oppilaan materiaalin verkkosivuilta pdf-tiedostona.

Huomaathan, että materiaalissa käsitellään vakavia ihmisoikeusloukkauksia, jotka voivat järkyttää. Oppituntien aikana nousseita ajatuksia ja tunteita on hyvä käsitellä tuntien päätteeksi sekä vielä jälkepäin.

Mahtavaa, että olet mukana – viesteissä on voimaa!

Terveisin,

Emma Åman

Ihmisoikeuskasvatuksen asiantuntija

HUOMIOITA MATERIAALIN KÄSITTELYYN OPPITUNNILLA

Haitalliset ja rajoittavat normit, sekä kolonialismin perintö näkyvät Suomessa ja maailmassa edelleen heijastuen tapoihin, joilla rodullistettuja ja erilaisiin vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä käsitellään arkisessa puheessa, mediassa sekä oppimateriaaleissa. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että tapa, jolla henkilöitä ja heidän tarinoitaan käsitellään oppitunnilla, kunnioittaa heidän ihmisarvoansa ja toimijuuttansa, sekä purkaa stereotyyppioita ja ennako-oletuksia.

Syrjivät valta-asetelmat ovat tiukassa ja niiden muuttaminen on hidasta. Rakenteiden purkamisen voi silti jokainen aloittaa pohtimalla omia asenteita ja oletuksia, sekä sitä asemaa, josta maailmaa tarkastelee. Ennen oppituntia, varaa itsellesi aikaa pohtia mm. seuraavia kysymyksiä:

- Minkälaiset oletukset Suomesta ja kampanjan henkilöiden yhteiskunnista ohjaavat omaa tai oppilaidesi ajattelua? Mistä käsitukset on omaksuttu?
- Minkälaisia ajatuksia tai oletuksia sinulla tai oppilailla on kampanjassa esitettyjen henkilöiden identiteetistä, toimijuudesta ja asemasta? Mistä oletukset ovat tulleet?
- Minkälaisia ajatuksia tai oletuksia sinulla tai oppilailla on omasta toimijuudestanne ja kyvystänne vaikuttaa asioihin? Minkälaisesta

valta-asemasta katsotte maailmaa? Onko oppilaiden valta-asemissa eroja?

- Minkälaisin keinoin voit purkaa ennako-oletuksia? Mistä voisit saada tietoa monipuolisemman kuvan rakentamiseksi?
 - Miten voit vahvistaa solidaarisuuden rakentamista ilman, että vahvistat esimerkiksi valkoista pelastajuutta, eli valkoisten ihmisten auttamismotiiveja ja ylemmydentuntoa korostavia toimintatapoja ei-valkoisten ihmisten toimijuuden ja ihmisarvoisen kuvauksen kustannuksella?
- Oppitunnilla käsiteltävät aiheet voivat myös ilmetä monin tavoin osallistujien arjessa ja keskinäisessä kommunikaatiossa. Ennako-oletuksia kampanjan teemoista tai henkilöistä on siis tärkeä purkaa myös syrjinnän ja toiseuttamisen estämiseksi ja siihen puuttumiseksi. Pohdi vielä:
- Miten voit puuttua tilanteisiin, joissa toiseuttavaa puhetta tai toimintaa esiintyy? Miten voit tukea ja minne voisit ohjata rasismia, syrjintää ja toiseuttamista kokevia henkilöitä?
 - Miten voisit kääntää haastavat tilanteet oppimisen hetkiksi?

Opettajan ei tarvitse tietää kaikkea, tärkeintä on avoin ja utelias suhtautuminen asioihin, sekä aito pyrkimys oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Pohtimalla haasteita ennalta on mahdollista valmistautua tilanteisiin, joissa syrjintää tapahtuu.

Voit perehtyä teemoihin myös seuraavien lähteiden kautta:

Fem R: *Sanasto*

www.fem-r.fi/sanasto/

Rauhanpuolustajien Läntisen tuolla puolen -materiaali: lantisentuollapuolen.rauhanpuolustajat.org/

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus: *Sanasto* sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/

THL: *Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille* thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille

MIKÄ KOULUJEN KIRJEMARATON?

Amnestyn Koulujen kirjemaratton on osa jokavuotista kansainvälistä Write for Rights -kampanjaa. Kampanja sijoittuu lähelle kansainvälistä ihmisoikeuksien päivää, jota vietetään 10.12., ja se pyrkii saamaan aikaan muutosta ihmisoikeusloukkauksia kokeneiden ihmisten ja yhteisöjen elämässä. Kirjeiden kirjoittaminen on keskeinen osa kampanjaa erilaisten tapahtumien ja tempausten lisäksi. Kampanjan aikana sadat tuhannet ihmiset kirjoittavat vetoomuskirjeitä maiden viranomaisille ja päättäjille sekä tukiviestejä kampanjan henkilöille. Kaiken kaikkiaan viestejä lähetetään miljoonia joka puolella maailmaa.

Amnestyn Koulujen kirjemaratton on järjestetty Suomessa vuodesta 2013 lähtien. Suomen Koulujen kirjemarattonissa oppilaat ovat vuosien varrella vedonneet viesteillään ihmisten puolesta Iranissa, Brasiliassa, Azerbaidžanissa, Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Etiopiassa, Nigeriassa, Burkina Fasossa, Malawissa, Jamaikalla, Filippiineillä, Kanadassa, Kuubassa, Turkissa, Chiessä, Hongkongissa, Myanmarissa, miehitetyillä palestiinalaisalueilla ja Suomessa. Ja viesteillä on ollut vaikutusta.

Vuonna 2014 kouluissa toimittiin alaikäisenä kuolemaantuomitun ja kidutetun nigerialaisen **Moses Akatugban** puolesta. Viestejä Moseksen puolesta lähetettiin kansainvälisesti yli 800 000. Keväällä 2015 hänet vihdoin vapautettiin lähes kymmenen vuoden vankeuden jälkeen. Marraskuussa 2016 Moses vieraili Suomessa ja kävi myös hänen puolestaan kampanjoineessa koulussa.

Vuonna 2018 kampanjassa vedottiin ihmisoikeuspuolustajien suojelemiseksi Ukrainassa ja Iranissa. Lähes 400 000 ihmistä ympäri maailman vetosivat ukrainalaiseen **Vitalina Kovaliin** kohdistuneiden hyökkäysten tutkimiseksi. Kampanjan ansiosta naistenpäivänä 2019 Vitalina pystyi ensimmäistä kertaa kolmeen vuoteen järjestämään mielenilmauksen kotikaupungissaan ilman äärioikeiston häirintää. Kampanjan aikana Vitalina vieraili Suomessa ja tapasi kirjemarattoniin osallistuneita oppilaita.

Samana vuonna yli 700 000 ihmistä vetosi **Atena Daemin** puolesta, joka istuu vankilassa kritisoituaan kuolemanrangaistuksen käyttöä Iranissa. Häntä pahoinpideltiin ja hän on ollut välittömän

lääketieteellisen hoidon tarpeessa. Kiitos kansainvälisen kampanjan Iranin viranomaiset vihdoin myönsivät Atenalle pääsyn tarvitsemaansa hoitoon.

Vuoden 2019 kampanjassa oppilaat Suomessa kirjoittivat viestejä ihmisoikeuspuolustajien puolesta Kanadassa. Kansainvälisesti yli 400 000 ihmistä vetosivat yli 50 vuotta elohopeamyrykyksestä kärsineen **alkuperäiskansayhteisön puolesta Grassy Narrowsissa**, Kanadassa. Huhtikuussa 2020 Kanadan hallitus allekirjoitti viimein 19,5 miljoonan dollarin arvoisen sopimuksen terveydenhuoltopalvelujen rakentamisesta elohopeamyrykyksen saaneille. Sopimus on askel kohti oikeudenmukaisuutta ja selkeä voitto pitkään oikeuksistaan taistelleelle Grassy Narrowsin yhteisölle.

Vuoden 2022 kampanjassa tehtiin yli 5,3 miljoonaa tekoa ihmisoikeuksien puolesta.

OPPITUNNIN TAVOITTEET JA NIIDEN YHTEYS OPETUSSUUNNITELMIIN

Tämän oppaan sisältö on suunniteltu siten, että se vastaa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmissa laadittuja oppimistavoitteita. Koulujen kirjemaratton -oppitunti on ihmisoikeuskasvatusta. Se kartuttaa oppilaiden tietoa ihmisoikeuksista oppiainerajat ylittävällä, osallistavalla menetelmällä. Se myös kannustaa oppilaita osallistumaan yhteisen ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen. Oppilaat tukevat samalla maailmanlaajuista Amnesty Internationalin Kirjeitä vapaudelle -kampanjaa kirjoittamalla kirjeen tai solidaarisuusviestin ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi joutuneen henkilön tai henkilöiden tukemiseksi. Tunnilla oppilaat saavat:

Tietoa ihmisoikeuksista

Oppitunnin rakenne ja tähän oppaaseen sisältyvät toiminnalliset harjoitukset toimivat ajankohtaisena johdantona ihmisoikeuksiin. Ihmisoikeuksia ei esitetä vain abstrakteina oikeudellisina pykälinä vaan todellisina, ihmisten elämään vaikuttavina säädöksinä. Oppitunnin aikana oppilaat käsittelevät esimerkkejä ihmisoikeusloukkauksista ja tutustuvat ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi joutuneiden sekä ihmisoikeuksia puolustavien ihmisten tarinoin. Lopulta he saavat itse mahdollisuuden vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta konkreettisen kirjeen tai kortin kirjoittamisen kautta.

Kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisutaitoja (L2)

Oppilaat harjaantuvat esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaat ohjataan näkemään kulttuurista moninaisuutta ja edistämään ihmisoikeuksia suunnitelmallisesti.

Monilukutaitoa (L4)

Kirjemarattonissa oppilaat tulkitsevat tarinoita ja kuvia sekä tuottavat vaikuttavaa ja virallista tekstiä.

Osallistumista, vaikuttamista ja kestäväen tulevaisuuden rakentamista (L7)

Kirjemaratton tarjoaa mahdollisuuden tutustua kansalaisyhteiskunnan toimintaan ja yhteisölliseen maailmanlaajuiseen työskentelyyn ihmisoikeuksien puolesta. Kirjemarattonissa oppilaat tutustuvat ihmisoikeusloukkauksia kokeneiden sekä ihmisoikeuksia puolustavien ihmisten elämään ja oppivat oikeuksia edistäviä toimintatavoista.

KAMPANJAN TEEMA:

KUOLEMANRANGAISTUS JA OIKEUS TURVALLISEEN ABORTTIIN

Tämän vuoden kampanjassa käsittelemme kuolemanrangaistusta ja aborttia. Molemmat aiheista ovat kansainvälisesti kiisteltyjä ja aiheuttavat usein voimakkaita reaktioita. Aiheiden käsittely yhdessä voi tuntua joistakin hämmentävältä. Ihmisoikeuksien näkökulmasta kuolemanrangaistuksen vastustaminen ja aborttioikeuden puolustaminen eivät kuitenkaan ole ristiriidassa keskenään.

Kuolemanrangaistus loukkaa kaikkein perustavanlaatuisinta ihmisoikeutta – oikeutta elämään. Ilman oikeutta elämään mitään muitakaan oikeuksia ei olisi. Amnesty vastustaa kuolemanrangaistuksen käyttöä kaikissa tilanteissa ilman poikkeuksia. Ei ole merkitystä mistä rikoksesta henkilö on tuomittu, onko hän syyllinen tai millä tavalla hänet aiotaan teloitaa. Oikeus elämään kuuluu jokaiselle, eikä valtiolla ole oikeutta riistää sitä keneltäkään.

Kansainvälinen oikeus ei määrittele sikiön tai alkion oikeuksia. Amnesty ei ota kantaa eettiseen keskusteluun siitä, milloin elämä alkaa. Amnesty aborttikanta perustuu kansainväliseen oikeuteen ja käytäntöihin, joiden mukaan ihmisoikeudet alkavat syntymästä, eivät ennen sitä. Amnesty ei myöskään ota kantaa mihin asti raskautta abortin tulisi olla mahdollinen.

Oikeudessa turvalliseen aborttiin on myös kyse raskaana olevan henkilön oikeudesta ihmisarvoiseen elämään. Abortin kieltäminen tai kriminalisointi ei vähennä abortteja, vaan muuttaa ne vaarallisemmiksi. Maailmassa tehdään arviolta n. 25 miljoonaa vaarallista aborttia vuosittain. Turvattomat raskaudenkeskeytykset ovat WHO:n mukaan maailmanlaajuisesti kolmanneksi suurin syy äitiyskuolemiin ja ne aiheuttavat lisäksi viisi

miljoonaa pitkälti ehkäistävissä olevaa vammautumista. Kun abortti tehdään lääketieteellisesti tai terveydenhuollon ammattilaisen toimesta hygieenisissä olosuhteissa, se on yksi turvallisimmista saatavilla olevista lääketieteellisistä toimenpiteistä, joka on jopa tilastollisesti turvallisempi kuin lapsen synnyttäminen.

Lisää aborttiin liittyvistä ihmisoikeuksista voit lukea s. 32 sekä Amnesty:n verkkosivuilta www.amnesty.fi/kuusi-faktaa-abortista/

HENKILÖT

ROCKY MYERS

Läheiset ja tuttavat tuntevat **Rocky Myersin** lempeänä ja kilttinä ihmisenä. Hän rakastaa sisarusiaan, lapsiaan ja lapsenlapsiaan, ja nämä ihailevat häntä. Rocky harrastaa rumpujen soittoa, ja on soittanut niitä muun muassa kirkkokuoron orkesterissa. 11-vuotiaana Rockylla todettiin kehitysvamma. Lukeminen on hänelle vaikeaa, eikä hän hahmota kunnolla kellonaikoja tai päivämääriä.

Eräänä yönä vuonna 1991, Decaturin kaupungissa Alabamassa, Rockyn elämä muuttui pysyvästi.

Pääasiallisesti mustien asuttamassa naapurustossa murhattiin valkoinen eläkeiässä ollut nainen. Rocky, joka itse on musta, asui kadun toisella puolella. Hänet tuomittiin murhasta, vaikka hänet murhapaikkaan kytkeneitä todisteita ei ollut, lukuun ottamatta uhrille kuulunutta VHS-videonauhuria. Tämän nauhurin Rocky on kertonut löytäneensä hylättynä kadulta.

ROCKY MYERS ON ODOTTANUT

TELOITUSTA LÄHES 30 VUOTTA

EPÄOIKEUDENMUKAINEN

KUOLEMANTUOMIO ON KUMOTTAVA

Todistelu tuomioon johtaneessa oikeusprosessissa oli epä johdonmukaista. On myös epäilty, että poliisi painosti todistajia, ja yksi avaintodistajista kertoi myöhemmin valehdelleensa.

Enemmistöltään valkoinen valamiehistö julisti Rockyn syylliseksi, mutta suositteli tuomioksi elinkautista vankeutta. Oikeudenkäyntiä johtanut tuomari langetti Rockylle kuitenkin kuolemantuomion. Tämänkaltaisen valamiehistön päätöksen ylittäminen on nykyisin laitonta Alabamassa.

Yhdysvaltain korkeimman oikeuden mukaan kehitysvammaisilla syytetyillä on erityinen riski tulla teloitetuiksi väärillä perusteilla. Tämä pätee varmasti Rockyyn. Hän ei myöskään saanut jätettyä valitusta tuomiostaan määräaikaan mennessä, sillä hänen oikeudellinen edustuksensa oli tehotonta, ja häntä tuomion jälkeen edustanut asianajaja hylkäsi hänet.

Rocky Myers on odottanut kuolemantuomion täytäntöönpanoa jo melkein 30 vuotta. Viisi vuotta sitten hänen oli valittava keino, jolla hänen teloituksensa tulitisiin toteuttamaan.

Kuolemanrangaistus on julma ja epäinhimillinen rangaistus, joka loukkaa perustavanlaatuisinta ihmisoikeutta, oikeutta elämään. Amnesty vastustaa kuolemanrangaistusta kaikissa tapauksissa ja poikkeuksetta, huolimatta rikoksen laadusta, tuomitun syyllisyydestä tai muista tuomittuun liittyvistä tekijöistä tai teloitustavasta.

Rocky Myersin teloitus voidaan määrätä toimeenpantavaksi milloin tahansa. Hänen ainoa toivonsa on saada Alabaman kuvernööriltä muutos tuomioon.

Vaadi Alabaman kuvernööriä estämään Rocky Myersin teloitus.

TAUSTA: KUOLEMANRANGAISTUS – KUN VALTIO TAPPAA

Kuolemanrangaistus loukkaa oikeutta elämään äärimmäisellä tavalla. Se on julma, epäinhimillinen ja ihmisarvoa alentava rangaistus. Amnesty vastustaa kuolemanrangaistuksen käyttöä kaikissa tilanteissa riippumatta siitä, mistä rikoksesta henkilö on tuomittu, onko hän syyllinen tai millä tavalla hänet aiotaan teloittaa.

Kansainvälisen oikeuden mukaan kuolemanrangaistus on sallittu vain kaikkein vakavimmista rikoksista. Kansainväliset oikeuselimet ovat tulkinneet tämän rajoittuvan tapauksiin, joissa kyseessä on tarkoituksellinen tappaminen, eli murha. Tästä huolimatta ihmisiä teloitetaan joka päivä ja tuomitaan kuolemaan hyvin erilaisista rikoksista – joskus teoista, joiden ei pitäisi olla rikoksia ollenkaan.

Joissain maissa kuolemanrangaistus annetaan

- huumausainerikoksista
- terrorismiin liittyvistä teoista
- korruptiosta

Kuolemanrangaistuksen saaneiden joukossa on

- usein alle 18-vuotiaita
- kehitysvammaisia ihmisiä

Kuolemanrangaistus saatetaan antaa, vaikka taustalla on

- epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti
- selkeä kansainvälisen oikeuden rikkomus

Kuolemanrangaistuksen saaneiden joukossa on ihmisiä, jotka viettävät vuosia ns. kuolemansellissä tietämättä milloin heidän teloituksensa tapahtuu.

Kuolemanrangaistus on peruuttamaton tuomio. Riski, että syytön teloitetaan, on aina olemassa, sillä yksikään oikeusjärjestelmä ei ole virheetön. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on vapautettu ainakin 166 kuolemaantuomittua vankia vuodesta 1973 lähtien.

Kuolemanrangaistus on syrjivä. Suhteettoman suuri määrä kuolemantuomion saaneista on köyhiä tai etnisiin tai uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvia. Yhdysvalloissa 41 % kuolemantuomion täytäntöönpanoa odottavista vangeista on mustia, vaikka mustat ihmiset muodostavat vain 13 % maan väestöstä. Eri puolilla maailmaa ihmisiä teloitetaan myös epäoikeudenmukaisten oikeudenkäyntien jälkeen.

Kuolemanrangaistus raaistaa yhteiskuntaa. Sen ainoa peruste on kosto, eikä yhteiskuntaa kannata rakentaa koston perustuvan oikeusjärjestelmän varaan. Oikeus elämään koskee kaikkia, myös rikollisia.

Kuolemanrangaistus ei estä väkivaltarikollisuutta tai tee yhteiskunnasta turvallisempaa.

Rikostilastot maissa, jotka ovat poistaneet kuolemanrangaistuksen, eivät ole kasvaneet.

Kuolemanrangaistusta koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että se ei toimi pelotteena tai ehkäise väkivaltarikoksia. Rangaistuksesta luopumisen on nähty vaikuttavan pikemminkin positiivisesti rikollisuustilastoihin maailmalla.

Vuonna 2022 Amnesty raportoi kaikkiaan 883 teloitusta 20 maassa. Raportoituja teloituksia tapahtui eniten Iranissa, Saudi-Arabiassa, Egyptissä ja Yhdysvalloissa. Kiinan uskotaan teloittavan enemmän ihmisiä kuin koko muu maailma yhteensä, mutta siellä teloitukset ovat valtiosalaisuus.

Yhdysvalloissa vuosittaiset teloitusluvut ovat 2000-luvun alusta lähtien laskeneet tasaisesti. Vuonna 2022 Yhdysvallat nousi kuitenkin jälleen maailman viiden eniten teloittavan valtion joukkoon.

Rikoksia tai niistä seuraavia rangaistuksia ei ole syytä vähätellä. Rakkaansa henkirikoksessa menettäneet ansaitsevat oikeutta, ja heillä on oikeus saada rikokseen syyllistynyt oikeuden eteen. Rikoksia tulee ehkäistä ja niistä tulee rangaista, mutta aina ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa kunnioittaen.

Amnesty vetoaa yksittäisten kuolemaantuomittujen puolesta ja vaatii valtioita kieltämään teloitukset lailla. Tavoite on kuolemanrangaistuksen poistaminen kaikkialta maailmasta.

JUSTYNA WYDRZYŃSKA

TUOMITTU YHDYSKUNTAPALVELUUN TURVALLISEN ABORTIN PUOLUSTAMISESTA

Justyna Wydrzyńskan omakohtainen kokemus tilanteesta, jossa hän ei saanut aborttia tarvittaessaan tukea tai luotettavaa tietoa, on motivoinut häntä auttamaan muita tekemään heidän omaa lisääntymisterveyttään koskevia päätöksiä tietoisesti.

Justyna oli mukana perustamassa Abortion Dream Team -kollektiivia. Kollektiivin aktiivit kampanjoivat abortin negatiivista leimaamista vastaan ja tarjoavat neuvoja turvallisen abortin hankkimisesta Puolassa. Puolan aborttilainsäädäntö on Euroopan tiukimpia.

Helmikuussa 2020 Justyna sai yhteydenoton Anialta (nimi muutettu). Ania oli raskaana, epätoivoinen, ja suhteessa, jossa joutui väkivallan kohteeksi. Hän sanoi kuolevansa mieluummin kuin jatkavansa raskauttaan. Itsekin väkivaltaa parisuhteessaan kokenut ja siitä selviytynyt

Justyna tiesi, että hänen oli autettava. Hän lähetti Anialle postitse omia aborttipillereitään, mutta tämän kumppani sieppasi paketin ja otti yhteyttä poliisiin, joka takavarikoi pillerit.

Marraskuussa 2021 yleinen syyttäjä nosti Justynaa vastaan syytteen ”abortissa auttamisesta”. Maaliskuussa 2023 hänet todettiin syylliseksi ja tuomittiin kahdeksan kuukauden yhdyskuntapalveluun. Hänen asianajajansa ovat valittaneet tuomiosta.

Justynan tuomio on vaarallinen ennakkotapaus. Ilman hänen ja muiden aktivistien tarjoamaa tukea ja luotettavaa tietoa Anian kaltaiset ihmiset jäisivät yksin ja ilman turvallista aborttia.

Turvallinen abortti on ihmisoikeus.

Kohtaamastaan vihamielisuudesta välittämättä Justyna näyttää olevansa rohkea ja sanoo: ”Minua ohjasi halu auttaa tilanteessa, jossa kukaan muu ei halunnut tai voinut auttaa. Minulle Anian auttaminen oli itsestäänselvä, ihmisarvon mukainen ja rehellinen teko.”

Vaadi Puolan yleistä syyttäjää kumoamaan Justynan epäoikeudenmukainen tuomio.

TAUSTA: ABORTTI JA IHMISOIKEUSLOUKKAUKSET

Rikoslait ja muut rangaistusluonteiset lait ja käytännöt, jotka rajoittavat tai estävät raskaudenkeskeytyksen saannin, pakottavat usein naiset, tytöt* ja muut raskaaksi tulevat turvautumaan salassa tehtäviin ja/tai vaarallisiin abortteihin tai jatkamaan raskautta, joka voi vahingoittaa heidän fyysistä ja henkistä terveyttään. Jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen ja keholliseen itsemääräämisoikeuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen, ihmisarvoon, tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen. Kaikki nämä oikeudet vaarantuvat, jos abortti ei ole saatavilla. Aborttipalvelujen kriminalisointi, eli rangaistavaksi tekeminen, voi myös johtaa ihmisoikeusloukkauksiin, koska se pakottaa raskaana olevat ihmiset turvautumaan vaarallisiin abortteihin, jotka joissakin tapauksissa johtavat ehkäistävissä oleviin kuolemiin ja vammoihin.

Justynan kaltaiset ihmisoikeuspuolustajat ovat naisia, jotka puolustavat naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoon liittyviä oikeuksia, kuten seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia.

Patriarkaalisessa maailmassa sukupuolten välinen sosiaalinen ja taloudellinen epätasa-arvo sekä sukupuoleen perustuva ja moninainen syrjintä ovat syvälle juurtuneita. Tästä johtuen ihmisoikeuksia puolustavia naisia leimataan ja heitä vastaan hyökätään järjestelmällisesti sen vuoksi, keitä he ovat ja mitä he edustavat.

Kaikkialla maailmassa ihmisoikeuspuolustajanaiset vastustavat epäoikeudenmukaisuutta, ihmisoikeusloukkauksia sekä syrjintää, usein omakohtaisten kokemusten takia. Heidän työnsä on merkittävässä asemassa taistelussa patriarkaattia ja rasismia vastaan sekä ihmisoikeuksien puolesta, ja he ajavat usein merkittäviä uudistuksia monella rintamalla. Naisten oikeuksien puolustajien toiminta on luonteeltaan sellaista, että se haastaa patriarkaalisia valtarakenteita, haitallisia sosiaalisia normeja ja stereotyyppisiä sukupuolirooleja. Hallitusten on täytettävä sitoumuksensa ihmisoikeussopimukseen ja varmistettava, että nämä aktivistit voivat toimia vapaasti ja turvallisesti.

Lopuksi on tärkeää huomioida, että kansainvälisessä ihmisoikeuslainsäädännössä ja -standardeissa todetaan selvästi, että ihmisoikeudet ovat voimassa syntymän jälkeen, eivät ennen sitä. Jotkut maat ovat hyväksyneet ja panneet täytäntöön lakeja ja toimintatapoja, joilla pyritään antamaan ihmisoikeuksien suoja sikiöille, alkioille, hedelmöittyneille munasoluille ja sulusoluille naisten, tyttöjen ja kaikkien raskaaksi tulevien ihmisten oikeuksien kustannuksella. Abortin vastustajat ja sen kriminalisoimista vaativat tahot puhuvat usein abortin loukkaavan sikiön ”oikeutta elämään”. Ihmisoikeuksien näkökulmasta näin ei voida kuitenkaan väittää, sillä kansainväliset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset ja niitä tulkitsevat ihmisoikeuselimet katsovat

ihmisoikeuksien ulottuvan vasta syntymän jälkeiseen aikaan. Yksikään kansainvälinen ihmisoikeuselin ei ole koskaan tunnustanut sikiötä niiden oikeuksien haltijaksi, jotka määrittellään kansainvälisessä kansalais- ja poliittisissa oikeuksissa koskevassa yleissopimuksessa, lapsen oikeuksien sopimuksessa tai muissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Tämän lisäksi yksikään ihmisoikeuksia valvova elin ei ole todennut abortin olevan ristiriidassa ihmisoikeuksien, ml. oikeuden elämään kanssa.

* Amnesty International viittaa naisiin ja tyttöihin, sekä ihmisiin, jotka voivat tulla raskaaksi, ja raskaana oleviin ihmisiin tai yksilöihin. Tässä muotoilussa tunnustetaan, että vaikka suurin osa aborttikokeuksista koskee cissukupuolisia naisia ja tyttöjä (eli naisia ja tyttöjä, joiden identiteetti ja sukupuoli vastaavat heille syntymässä määritettyä sukupuolta), intersukupuolilla ihmisillä, transsukupuolilla miehillä ja pojilla sekä ihmisillä, joilla on muu sukupuoli-identiteetti, voi olla kyky tulla raskaaksi, ja he voivat tarvita ja tehdä abortin.

IHMISOIKEUDET

MITÄ OVAT IHMISOIKEUDET?

Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasa-vertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.

– YK:n ihmisoikeuksien julistus, 1. artikla

Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle yhtäläisesti kuuluvia oikeuksia. Niiden tavoitteena on turvata jokaiselle ihmiselle ihmisarvoinen elämä, perustoimeentulo ja taata yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle ja ovat voimassa kaikkina aikoina ja kaikkialla henkilön taustasta, kansalaisuudesta, vakaumuksesta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Kaikilla ihmisillä on oikeuksien lisäksi myös velvollisuus kunnioittaa muiden oikeuksia. Ketään ei esimerkiksi saa syrjiä, sillä se loukkaisi ihmisoikeussopimuksessa olevaa syrjinnän kieltoa. Ihmisoikeudet on turvattu YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa sekä useissa kansainvälisissä sopimuksissa.

IHMISOIKEUDET OVAT:

Yleismaailmallisia

Ne kuuluvat kaikille maailman ihmisille, kaikkina aikoina ja kaikkialla.

Luovuttamattomia

Ihminen ei voi menettää oikeuksiaan sen enempää kuin lakata olemasta ihminen. Oikeuksia ei voi luovuttaa pois edes omasta vapaasta tahdosta.

Erottamattomia

Ne riippuvat toisistaan siten, että yhden oikeuden edistämällä on suotuisia vaikutuksia muiden oikeuksien toteutumiseen. Vastaavasti ihmisoikeusloukkaukset vaikuttavat usein kielteisesti muiden oikeuksien toteutumiseen.

Perustavanlaatuisia

Vain kaikkein tärkeimmiksi katsotut oikeudet on nimetty ihmisoikeuksiksi.

YK:N YLEISMAAILMALLINEN IHMISOIKEUKSIEN JULISTUS (ENGL. UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS)

YK hyväksyi yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1948. Julistus on ensimmäinen kansainvälisesti laadittu kattava luettelo ihmisoikeuksista ja siinä on 30 artiklaa eli kohtaa. Näitä ovat esimerkiksi oikeus elämään, vapautteen ja turvallisuuteen, vapaus orjuudesta, kidutuksen kielto, oikeus turvapaikkaan, oikeus avioliittoon ja perheeseen, mielipiteen ja sananvapaus sekä oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Ihmisoikeusjulistus on kirjaimellisesti julistus, eikä se siksi velvoita valtioita oikeudellisesti. Sen poliittinen ja moraalinen vaikutusvalta on kuitenkin huomattavan suuri. Hyväksymisestä lähtien julistus on toiminut kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän perustana. Sen pohjalta on laadittu useita sitovia sopimuksia, mukaan lukien YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus; taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus. Ihmisoikeuksista on näin ollen tullut osa kansainvälistä oikeutta.

KANSAINVÄLISET IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Ihmisoikeudet suojelevat ihmisiä ja luovat täten velvoitteita valtion johdolle, hallitukselle ja viranhaltijoille. Ihmisoikeussopimukset ovat valtioiden solmimia kansainvälisiä sopimuksia. Kun valtio ratifioi, eli lopullisesti hyväksyy, vahvistaa ja saattaa voimaan, sopimuksen, se sitoutuu ottamaan vastuulleen sopimuksessa määritellyt velvoitteet. Valtioiden on kunnioitettava yksilöiden oikeuksia, suojeltava niitä sekä edistettävä oikeuksien toteutumista käytännössä. Suurin osa maailman valtioista on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

OIKEUS YHDENVERTAISUUTEEN JA SYRJIMÄTTÖMYYTEEN SEKÄ YHTÄLÄISEEN LAIN SUOJAAN

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, artikla 2.

Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.

Meillä jokaisella on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun. Tämä tarkoittaa, että meillä kaikilla on oikeus kaikkiin ihmisoikeuksiin riippumatta siitä, miltä näytämme, mistä tulemme, mitä puhumme, teemme tai ajattelemme tai ketä rakastamme. Ketään ei saa syrjiä mistään henkilöön perustuvasta syystä. Syrjinnän kielto tarkoittaa, että valtiolla on vastuu varmistaa, etteivät sen toimet suoraan tai välillisesti syrji mitään tiettyä ihmisryhmää tai aiheuta ihmisille enemmän haittaa kuin muille. Syrjinnän vastakohta on yhdenvertaisuus. Se tarkoittaa, että oikeuksien toteutumiseksi on tärkeää huomioida jokaisen yksilön lähtökohdat ja niiden tuomat mahdollisuudet tai

OIKEUS ELÄMÄÄN, HENKILÖKOHTAISEEN VAPAUTEEN JA TURVALLISUUTEEN

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, artikla 3.

Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Meillä jokaisella on oikeus elämään sekä oikeus elää vapaana ja turvassa. Tämä tarkoittaa, että jokaisen elämää tulee kunnioittaa, eikä ketään saa tappa. Ilman oikeutta elämään muitakaan ihmisoikeuksia ei olisi. Ihmisen vapautta saa rajoittaa vain tarkoin määritellyissä tilanteissa, kuten esimerkiksi rangaistuksena tietyistä rikoksista. Valtioiden tulee myös varmistaa, että jokaisella ihmisellä on mahdollisuus elää ilman pelkoa esimerkiksi väkivallasta tai muusta turvattomuudesta.

Syrjinnän kielto on taattu myös seuraavissa sopimuksissa:

- § YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 26. artikla
- § YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus 2. artikla

Oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen on taattu myös seuraavassa sopimuksessa:

- § YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 6. artikla
- § YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 9. artikla

OIKEUS VAPAUTEEN KIDUTUKSESTA JA MUUSTA PAHOINPITELYSTÄ

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, artikla 5.

Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.

Meillä jokaisella on oikeus elää vapaana kidutuksesta ja muusta epäinhimillisestä kohtelusta. Kidutuksen kielto on ehdoton, eikä siitä saa poiketa missään tilanteessa. Kidutus on vakava ihmisoikeusloukkaus, joka aiheuttaa uhrille voimakasta henkistä ja/tai ruumiillista kipua, kärsimystä ja nöyryytystä. Kidutukseksi tai muuksi julmaksi kohteluksi lasketaan myös esimerkiksi huonot vankilaolosuhteet, lääkäriin pääsyn estäminen, tarvittavien lääkkeiden kieltäminen ihmiseltä tai niiden pakotettu ottaminen.

Kidutuksen kielto on taattu myös seuraavassa sopimuksessa:

- § YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 7. artikla

OIKEUS YKSITYISYYTEEN

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, artikla 12.

Älköön mielivaltaisesti puututtako kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon älköönkä loukattako kenenkään kunniaa ja mainetta. Jokaisella on oikeus lain suojaan sellaista puuttumista tai loukkausta vastaan.

Meillä jokaisella on oikeus yksityisyyteen. Tämä tarkoittaa, että saamme itse päättää mitä asioita jaamme muille itsestämme tai elämästämme. Se tarkoittaa myös, että valtio ei saa mielivaltaisesti puuttua päätöksiimme, jotka koskevat esimerkiksi kehoamme, ihmissuhteitamme tai henkilökohtaista elämäämme. Myöskään muut henkilöt eivät saa puuttua henkilökohtaisiin valintoihimme tai loukata itsemääräämisoikeuttamme.

Oikeus yksityisyyteen on taattu myös seuraavassa sopimuksessa:

§ YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 17. artikla

OIKEUS TERVEYTEEN

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, artikla 25.

Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta.

Meillä jokaisella on oikeus korkeimpaan mahdolliseen saavutettavissa olevaan terveydentilaan. Tämä tarkoittaa, että meillä on oikeus päästä lääkäriin ja saada tarvitsemaamme hoitoa. Meillä on myös oikeus saada riittävän ravitsevaa ruokaa, tarvittava vaatetus sekä muita ihmisarvoisen elämän perusasioita, jotta voimme elää mahdollisimman terveinä ja hyvinvoivina.

Oikeus terveyteen on taattu myös seuraavassa sopimuksessa:

§ YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus 12 artikla

TEHTÄVÄT

TEHTÄVÄ: MITKÄ OIKEUDET EIVÄT TOTEUDU?

 Sopii kaikenkokoisille ryhmille

 Vie aikaa n. 15–20 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

 Mitä tarvitsen? Liite: Tiivistelmän ihmisoikeuksien julistuksesta (s.28) ja henkilöiden tarinat (s.10-13). Nämä löytyvät myös oppilaiden materiaalista verkkosivuilta.

Tämä harjoitus sopii parhaiten osaksi henkilöiden tarinoiden käsittelyä ennen kirjeiden tai korttien kirjoittamista. Harjoitus on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa tarinoita käsitellään eettisellä tasolla ja pohditaan, mikä tavassa, jolla ihmistä tai ihmisiä kohdellaan, on väärin. Toisessa osassa pohdinta liitetään YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa lueteltuihin artikloihin. Voit halutessasi pitää harjoituksen lyhyempänä käsittelemällä vain jommankumman osan.

Tiivistelmä ihmisoikeusjulistuksesta löytyy myös oppilaiden materiaalista verkkosivulta. Selitä, että käsittelemme tässä tehtävässä todellisten henkilöiden tarinoita. Jaa oppilaat pienempiin ryhmiin ja pyydä heitä keskustelemaan 5–10 minuuttia yhdestä (tai useammasta) tarinoissa esiintyvistä henkilöistä. Käytä seuraavaa apukysymystä:

Mikä on väärin tavassa, jolla kyseessä olevaa henkilöä kohdellaan?

Jaa seuraavaksi oppilaille lista YK:n ihmisoikeusjulistuksessa hyväksytyistä oikeuksista. Voit vaihtoehtoisesti myös näyttää listan videotykillä tai dokumenttikameralla. Pyydä oppilaita pohtimaan ryhmissä 5–10 minuutin ajan seuraavaa kysymystä:

Mitä YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa luetellut oikeudet jäävät toteutumatta kyseessä olevan henkilön kohdalla?

Voit kertoa, että osaan ihmisoikeusloukkauksista tarinoissa viitataan suoraan. Oikeudet saattavat kuitenkin jäädä toteutumatta myös, koska muut oikeudet eivät toteudu henkilön kohdalla. Kaikki ihmisoikeudet ovat riippuvaisia toisistaan.

TEHTÄVÄ: MITEN IHMISOIKEUKSIA PUOLUSTETAAN?

 Sopii kaikenkokoisille ryhmille

 Vie aikaa n. 15–20 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

 Mitä tarvitsen? Liite: Tiivistelmä ihmisoikeuksien julistuksesta (s.28), kyniä, paperia

Tämän tehtävän tarkoituksena on auttaa oppilaita tarkastelemaan arkeaan ja ympäristöään niissä toteutuvien tai toteutumattomien oikeuksien kautta, sekä ymmärtämään, miten ja miksi oikeuksia puolustetaan.

Tehtävän purkamista varten voit pyytää oppilaita kirjoittamaan löytämänsä asiat paperille ja kiertämään katsomassa muiden papereita. Voitte keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavista kysymyksistä:

- Saiko muiden ryhmien vastausten katsominen teidät ajattelemaan jotakin oikeutta tai asiaa, minkä haluaisitte lisätä omaan listaan?
- Löydätkö jonkin oikeuden, jonka ei mielestänne pitäisi olla listassa? Miksi?
- Miksi olette valinneet juuri tämän oikeuden tai artiklan?
- Oliko loukattujen oikeuksien löytäminen vaikeaa?
- Mitä valtion ja sen viranomaisten tulisi tehdä, jotta tilanne henkilön kohdalla korjaantuisi?
- Mitä me voisimme ryhmänä tehdä, jotta kyseinen valtio noudattaa kaikille kuuluvia ihmisoikeuksia paremmin?

Jaa oppilaat neljän tai viiden hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle tyhjä paperi. Pyydä ryhmiä valitsemaan yksi oikeus, jota he haluavat puolustaa. Oikeuden voi valita YK:n ihmisoikeusjulistuksen tiivistelmästä tai ryhmä voi keksiä jonkun heidän arkeensa liittyvän, heille tärkeän asian / oikeuden.

Kun ryhmät ovat valinneet itselleen oikeudet, kerro, että heidän valitsemaansa oikeus otetaan heiltä nyt pois. Pyydä ryhmiä refleктоimaan seuraavia kysymyksiä:

- Miltä oikeuden menettäminen heistä tuntuu?
- Miksi tätä oikeutta on heidän mielestään tärkeää tai perusteltua puolustaa?
- Miten he voivat puolustaa tämän oikeuden toteutumista omassa yhteisössä tai maassa?
- Minkälaisiin toimenpiteisiin he voivat ryhtyä puolustaakseen valitsemaansa oikeutta? (esim. mielenilmaus, blogin kirjoittaminen, aktivistiryhmän perustaminen)

Pyydä ryhmiä kirjoittamaan vastaukset paperille ja kerro, että heidän tulee esitellä vastaukset muulle ryhmälle.

Kun ryhmät ovat päättäneet, mihin toimenpiteisiin ne ryhtyisivät, pyydä jokaista ryhmää kertomaan lyhyesti, minkä oikeuden he valitsivat, miksi he valitsivat juuri tämän oikeuden ja miten he puolustaisivat oikeutta.

Kirjoita ehdotetut toimenpiteet näkyviin. Kysy oppilailta:

- Kuka voisi tukea heitä ja miten? (esim. opettaja, koulun työntekijät, viranomaiset jne.)
- Minkälaisia haasteita oppilaat saattaisivat kohdata? Mikä tai kuka voisi seisoa heidän tiellään?
- Miksi ja miten heidän toimintaansa voitaisiin vaikeuttaa? Jatkaisivatko he oikeuden puolustamista kaikesta huolimatta?
- Mikä on pahinta mitä heille voisi tapahtua, jos he silti päättäisivät puolustaa valittua oikeutta?
- Mikä saisi heidät jatkamaan oikeuden puolustamista?

TEHTÄVÄ: ROCKY MYERS, YHDYSVALLAT

 Sopii kaikenkokoisille ryhmille

 Vie aikaa n. 30–60 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

 Mitä tarvitsen? Rocky Myersin tarina (s.10), tausta: Kuolemanrangaistus – kun valtio tappaa (s.11), liitteet: Kartta kuolemanrangaistusta käyttävistä maista 2022 (s.29); Kuolemanrangaistukseen liittyvä sanasto (s.30)

Tässä tehtävässä tutustutaan kuolemanrangaistukseen ihmisoikeusnäkökulmasta. Tehtävän tarkoituksena on kasvattaa empatiataitoja sekä syventää ymmärrystä kuolemanrangaistuksen epäoikeudenmukaisuudesta. Tehtävässä on kolme osaa, jotka voi toteuttaa yhdessä tai erikseen.

Huomioithan, että tehtävässä käsiteltävät teemat ja tarinat ovat vaikeita ja raskaita, ja ne voivat vaikuttaa osallistujiin eri tavoin. Varaa aikaa myös tunteiden ja ajatusten turvalliseen purkamiseen.

Osa 1: Mikä on kuolemanrangaistus?

Pyydä osallistujia pohtimaan

- Mikä on kuolemanrangaistus?
- Mitä he ovat kuulleet kuolemanrangaistuksesta?

Kerää muutamia vastauksia osallistujilta, lue sen jälkeen ohessa oleva määritelmä.

Kuolemanrangaistus tarkoittaa tuomiota, jossa valtio määrää rikoksen tehneen henkilön surmattavaksi.

Jaa osallistujille Liite: Kartta kuolemanrangaistusta käyttävistä maista 2022. Pyydä osallistujia tunnistamaan viisi eniten kuolemanrangaistusta käyttävää maata. Keskustelkaa kiinnittääkö mikään erityinen heidän huomionsa.

Osa 2: Samaa vai eri mieltä?

Jaa luokkahuone kahteen osaan, jonka toisella puolella on ”kyllä” ja toisella ”ei”. Pyydä osallistujia asettumaan janalle sen mukaan, miten he vastaavat seuraaviin kysymyksiin. Voit käyttää apunasi kuolemanrangaistukseen liittyvää sanastoa.

Kysymykset osallistujille

- Onko kuolemanrangaistus mielestäsi oikein?
- Vaatiiko oikeudenmukainen yhteiskunta, että tappamisesta tulee maksaa omalla hengellään?
- Kuvittele tilanne, jossa sinua syytetään jostain ilman riittävää todistusaineistoa. Tästä huolimatta sinut todetaan syylliseksi ja tuomitaan kuolemaan. Tämän lisäksi oikeudellinen edustuksesi jättää tekemättä valituksen tuomiostasi ja jättää sinut oman onnesi nojaan. Hyväksyisitkö tuomiosi ilman valitusta tai hakematta tuomiollesi muutosta?

- Jos sinulla olisi valtaa, armahtaisitko kaikki kuolemaan tuomitut ihmiset? Miksi tai miksi et?
- Uskotko, että kaikilla ihmisillä on oikeus elämään heidän teoistaan, ihonväristään, varallisuudestaan, sukupuolestaan, identiteetistään, kansallisuudestaan, vammaisuudestaan tai muista ominaisuuksistaan riippumatta?

Pyydä osallistujia perustelemaan näkemyksensä janalle asettumisen jälkeen.

Pyydä osallistujia palaamaan paikoilleen ja lue seuraavaksi YK:n yleismaalimallisen ihmisoikeusjulistuksen artikkelit 3 ja 2:

3. artikla. Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

2. artikla. Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, suku-puoleen, kieleen, uskoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.

Pura harjoitus seuraavien kysymysten avulla:

- Jos kaikilla ihmisillä on universaali oikeus elämään, tuleeko kuolemantuomiota silti käyttää?
- Mitä mieltä olet väitteestä, että kuolemanrangaistus toimii pelotteena rikoksia vastaan paremmin kuin mikään muu rangaistus?
- Luotatko, että valtio kohtelee kaikkia ihmisiä samalla tavalla kuolemantuomion käytössä, vai tunnistatko tapoja, joilla tuomio on puolueellinen tai syrjivä?

Ohjaa keskustelua käyttämällä apuna Kuolemanrangaistus – kun valtio tappaa -taustatekstiä. Voit todeta keskustelun lopuksi:

Kuolemantuomio on edelleen kansainvälisen oikeuden mukaan laillinen rangaistus, mutta Amnesty International katsoo sen loukkaavan ihmisten oikeutta elämään. Amnesty työskentelee muuttaakseen kansainvälisen oikeuden tulkintaa, jotta kaikkien oikeutta elämään suojeltaisiin. Ympäri maailmaa on paljon ihmisiä, jotka odottavat kuolemantuomionsa täytäntöönpanoa. Heidän elämäänsä tulisi suojella. Tänäpäin teillä on mahdollisuus olla mukana vaatimassa muutosta.

Osa 3: Rocky Myersin tarina

Lue alla oleva kappale ääneen. Kerro osallistujille, että kyse on todellisesta tarinasta.

Rocky Myers on musta mies, joka odottaa kuolemantuomionsa täytäntöönpanoa Alabamassa, Yhdysvalloissa. Hän kasvoi köyhissä oloissa New Jerseyssä, ja ollessaan 11-vuotias hänellä todettiin kehitysvamma. Rockyn läheiset kuvaavat häntä lempeänä ja kilttinä ihmisenä. Eräänä yönä vuonna 1991, Decaturin kaupungissa Alabamassa, hänen elämänsä muuttui lopullisesti.

Pyydä osallistujia työskentelemään pareittain ja lukemaan Rockyn tarina. Anna osallistujille n. 10 minuuttia aikaa lukea tarina ja keskustella seuraavista kysymyksistä.

- Tuntuuko sinusta oikeudenmukaiselta, että Rocky tuomittiin kuolemaan ilman todisteita, jotka liittäisivät hänet suoraan tapahtuneeseen murhaan?
- Uskotko, että Rockyn ihonvärillä oli vaikutusta hänen saamaansa tuomioon?
- Rockylla on kehitysvamma ja lukeminen tuottaa hänelle haasteita. Hän ei saanut kunnollista oikeudellista apua, joka olisi huolehtinut hänen etunsa toteutumisesta. Kuulostaako tämä teistä oikeudenmukaiselta oikeudenkäynniltä?
- Pitäisikö Rocky mielestänne armahtaa? Millä perusteilla?

Kerää vastauksia muutamilta pareilta.

Voit sanoa lopuksi, että kuolemanrangaistuksen käyttö aiheuttaa vakavaa huolta ihmisoikeuksien toteutumisesta. Valtioilla on käytössä muitakin rangaistuksia, jotka kunnioittavat ja suojelevat jokaisen ihmisen ihmisarvoa. Silti kuolemanrangaistusta käytetään edelleen. Kuolemanrangaistus on äärimmäisen julma rangaistus – erityisesti silloin, kun syytetty ei ole saanut oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, kuten Rockyn tarinasta käy ilmi. Sinulla on nyt mahdollisuus kirjoittaa Alabaman kuvernöörille ja pyytää häntä muuttamaan Rockyn kuolemanrangaistus toiseksi rangaistukseksi.

TEHTÄVÄ: JUSTYNA WYDRZYŃSKA, PUOLA

 Sopii kaikenkokoisille ryhmille

 Vie aikaa n. 30–90 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

 Mitä tarvitsen? Justyna Wydrzyńskan tarina (s.12), liitteet: sanakortit (s.31), oikeus turvalliseen aborttiin (s.32)

Huomioitavaa

Tässä tehtävässä käsitellään seksuaalioikeuksia, jotka saattavat olla kiistanalaisia joidenkin yhteisöjen tai yksilöiden vakaumuksissa. On erittäin tärkeää, että aihetta käsitellään sensitiivisesti ja kunnioittaen moninaisia näkökulmia ja kokemuksia. Tilan ja keskustelun turvallisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Aiheesta on hyvä kertoa osallistujille ennakkoon, jotta osallistujat voivat huolehtia omasta jaksamisestaan ja tarvittaessa poistua luokahuoneesta. Tehtävän tarkoituksena on lisätä ymmärrystä, jolloin keskustelun sävyn tulisi olla kunnioittava ja tuomitsemisesta vapaa. Huomioi myös, että keskustelujen sisällöt voivat olla henkilökohtaisia osalle osallistujista, joten on hyvä miettiä valmiiksi, miten voit tukea heitä.

Abortti on aihe, joka voi herättää voimakkaita tunteita. Tutustu materiaaleihin hyvin ennen oppitunnin pitämistä ja pohdi mitkä teeman aihealueet voivat olla erityisen herkkiä. Luo oppitunnilla tilaa tunteiden käsittelylle tehtävien aikana ja niiden jälkeen.

Osa 1: Tuntuuko tutulta?

Pyydä osallistujia muodostamaan ringi joko seisten tai istuen. Kerro, että luet heille muutamia väitteitä ja pyydät heitä pohtimaan pätevätkö väitteet heihin. Jos väite tuntuu osallistujille omakohtaiselta, pyydä heitä nostamaan käsi ylös tai taputtamaan kahdesti – ilmaisutapoja voi olla muitakin ja ne voivat myös olla yksilöllisiä. Kerro, että tehtävässä ei kysytä perusteluja tai selityksiä väittämille.

Huom. Jos pelkää, että harjoitus on joillekin osallistujista epämielinen tai liian henkilökohtainen, harjoituksen voi myös suorittaa silmät kiinni tai ilman minkäänlaista ääni- tai visuaalista merkkiä. Fyysisten tai visuaalisten merkkien kautta osallistujat voivat kuitenkin saada vahvistusta omille tuntemuksilleen nähdessään tai kuullessaan muiden osallistujien reaktioita.

Väitteet

- Minua on kritisoitu tai uhkailtu uskomusteni takia.
- Olen kokenut pelkoa jonkin sanomani tai tekemäni asian takia, josta muut eivät ole olleet samaa mieltä.
- Minua on turhauttanut säännöt tai lait, koska ne ovat mielestäni epäreiluja.
- Olen kokenut epävarmuutta tehdessäni tulevaisuuttani koskevia tärkeitä päätöksiä.
- Olen kokenut, etten voi tehdä itsenäisiä päätöksiä kehostani.
- Olen joutunut tekemään valintoja, joissa olen asettanut terveyteni tai kehoni etusijalle.
- Olen ollut iloinen, kun olen onnistunut ratkomaan jonkin ongelman itsenäisesti.
- Olen tuntenut ylpeyttä, kun olen onnistunut muuttamaan asioita parempaan suuntaan vaikeuksista huolimatta.
- Olen tuntenut ylpeyttä, kun olen kuunnellut itseäni ja tehnyt terveellisiä päätöksiä.

- Olen tuntenut iloa ja tyytyväisyyttä, kun olen onnistunut tukemaan toista henkilöä vaikeuksien keskellä.
- Olen tuntenut iloa ja helpotusta, kun olen saanut toisilta apua, vaikka luulin, että joudun selviämään vaikeasta tilanteesta yksin.

Pura tehtävä keräämällä ajatuksia osallistujilta esimerkiksi seuraavien kysymyksien avulla

- Jos haluat jakaa, kerro mitä ajatuksia tämä harjoitus herätti sinussa?
- Miksi on tärkeää hakea yhteyttä ja tukea muista ihmisiltä, kun kohtaamme vaikeita tilanteita?
- Oletko koskaan saanut apua joltain yllättävältä taholta? Miltä se sinusta tuntui?

Yritä löytää vastauksista yhteneväisyyksiä. Päätä keskustelu puhumalla empatian tärkeydestä. Erilaiset haasteet, pelot tai väärinymmärretyksi tuleminen ovat normaaleja ihmisyyteen liittyviä kokemuksia. Empatian ja solidaarisuuden kautta voimme kuitenkin jakaa kokemuksiamme ja tunteitamme, jotka auttavat meitä ymmärtämään toistemme kokemuksia sekä kasvamaan ihmisinä.

Korosta, että jotkut väittämät koskivat jokaisen oikeutta päättää omasta tulevaisuudestaan ja tehdä päätöksiä, jotka koskevat omaa kehoa ja

terveyttä. Kysy osallistujilta:

- Miksi on tärkeää, että voimme itse tehdä päätöksiä omasta kehostamme ja terveydestämme?
- Mitä tapahtuu, jos toiset ihmiset päättävät näistä asioista puolestamme?

Osa 2: Abortti ihmisoikeuskysymyksenä

Kopioi ja leikkaa sanakortit tai kirjoita omat versiot erillisille papereille.

Aloita tehtävä huomioimalla ääneen, että abortti terveystalvella on aiheena monimutkainen ja se herättää monenlaisia, ristiriitaisiakin tunteita ja näkemyksiä. Kerro osallistujille, että he pelaavat seuraavaksi ns. sana-assosiaatiopeliä. Osallistujat saavat kortteja, joihin on kirjoitettu sanoja. Kun osallistuja saa käteensä kortin, heidän tehtävänä on kertoa ensimmäinen sana, ajatus tai tunne, joka sanasta herää.

Pelin säännöt

- Ei ole olemassa oikeita tai väriä vastauksia.
- Kenenkään ei tarvitse selittää vastaustaan.
- Kortin voi antaa eteenpäin, jos sana ei herätä mitään ajatuksia tai jos et halua jakaa ajatuksiasi.

Aloita harjoitus nostamalla itse yksi kortti. Jos kortissa lukee ”valinta”, saatat sanoa ”vapaus” jne. Anna kortin kiertää ringissä niin, että jokaisella on mahdollisuus kertoa siitä itselle syntyvästä mielleyhtymästä. Kun jokainen ringissä on käyttänyt vuoronsa ota pakasta seuraava kortti ja toistakaa tehtävä jokaisen kortin kohdalla. Tehtävän voi tehdä myös pienissä ryhmissä.

Kun kaikki kortit on käyty läpi, pura tehtävä keskustelemalla minkälaisia ajatuksia tai teemoja tehtävä herätti.

- Yllättikö tehtävä jotenkin? Miksi?
- Nousiko tehtävästä jotain yhtenäisiä teemoja, ajatuksia tai tunteita?
- Miten tehtävästä nousseet teemat ja mielleyhtymät liittyvät ihmisoikeuksiin ja laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun abortista?

Muistuta lopuksi, että keskustelun tarkoituksena ei ole löytää yksimielisyyttä aiheesta tai muuttaa kenenkään näkemyksiä abortista. Tehtävän tarkoituksena on kasvattaa ymmärrystä ja kunnioitusta erilaisia näkökulmia kohtaan ja tuoda esiin miten monitahoisesta aiheesta on kyse, kun puhumme abortista ja ihmisoikeuksista.

Kiitä osallistujia aktiivisesta ja avoimesta osallistumisesta, sekä rohkeudesta jakaa henkilökohtaisia ajatuksia ja tunteita monimutkaisesta ja herkstä aiheesta. Muistuta myös, että herkkien aiheiden käsittely tulisi aina olla empaattista, kunnioittavaa ja ymmärrykseen pyrkivää, vaikka olisimmekin eri mieltä.

Osa 3: Justynan tarina

Kerro osallistujille, että tutustumme seuraavaksi todelliseen tarinaan naisesta, joka on tuomittu siksi, että hän on auttanut toista naista hankkimaan raskauden keskeytykseen tarvittavia lääkkeitä. Lue ääneen:

Justyna Wydrzyńska on ihmisoikeuspuolustaja Puolasta. Hän kuuluu aktivistien kollektiiviin, joka kampanjoi abortin negatiivista leimaamista vastaan. Puolassa abortti on lähes kokonaan kielletty. Ryhmä tarjoaa koulutusta ja neuvoa turvallisesta abortista. Maaliskuussa 2023 Justyna tuomittiin kahdeksaksi kuukaudeksi yhdyskuntapalveluun, koska hän oli auttanut raskaana olevaa naista saamaan aborttipillereitä. Justynan asianajajat ovat valittaneet tuomiosta ja valitusprosessi on vireillä. Ania (nimi muutettu) – nainen, joka haki Justynalta apua – on kokenut parisuhteessaan väkivaltaa. Justyna kuuli Anian tilanteesta verkostonsa kautta ja päätti auttaa Aniaa, koska hän on itsekin ollut parisuhteessa, jossa on joutunut kokemaan puolisonsa taholta väkivaltaa ja voi siten

ymmärtää Anian pelkoja. Justyna lähetti Anialle postissa omat aborttipillerinsä, mutta Anian aviomies takavarikoi paketin ja raportoi siitä poliisille. Ania ei koskaan ottanut pillereitä, vaan turvautui vaarallisen aborttiin raskautensa keskeyttämiseksi.

Jaa osallistujille Justynan tarina ja Liite: Oikeus turvalliseen aborttiin. Anna osallistujille muutama minuutti aikaa lukea. Pyydä osallistujia seuraavaksi keskustelemaan seuraavista kysymyksistä. Voit käyttää apuna taustatekstiä Abortti ja ihmisoikeusloukkaukset.

- Minkälaisia seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä esteitä Ania kohtasi yrittäessään saada abortin? Miten esteet vaikuttivat hänen terveyteensä ja valintoihinsa?
- Justyna tukee työllään oikeutta terveyteen ja keholliseen itsemääräämisoikeuteen. Mitä nämä oikeudet tarkoittavat sinulle?
- Miksi Justynan työ on tärkeää?
- Voisitko kuvitella auttavasi Justynan ja Anian kaltaisia ihmisiä ottaen huomioon heidän kohtaamansa vaikeudet? Mitä apua tarvitsisit voidaksesi auttaa heitä? Tai mikä estäisi sinua auttamasta?

- Millä tavalla Justynan tarina kuvaa naisten kokemia haasteita heidän puolustaessaan ihmisoikeuksia ja erityisesti naisten oikeuksia?
- Millä tavalla me yksilöinä tai yhteisönä voimme tukea Justynan kaltaisia ihmisoikeuspuolustajia?

TEHTÄVIEN LIITTEET

LIITE: TIIVISTELMÄ YK:N YLEISMAAILMALLISESTA IHMISOIKEUSJULISTUKSESTA

KANSALAIISOIKEUDET JA -VAPAUDET

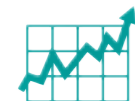
Oikeus elämään, vapaus kidutuksesta ja orjuudesta, mielipiteen- ja uskonnonvapaus, oikeus syrjimättömyyteen.

LAILLISET OIKEUDET

Syyttömyys, kunnes toisin todistetaan, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja kieltä tulla pidätetyksi mielivaltaisesti, vangita tai ajaa maanpakoon.

SOSIAALISET OIKEUDET

Oikeus opetukseen, oikeus perustaa perhe, oikeus terveydenhuoltoon ja vapaa-aikaan.

TALOUDELLISET OIKEUDET

Oikeus omaisuuteen, työhön, asuntoon ja riittävään elintasoon.

POLIITTISET OIKEUDET

Oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon ja oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen.

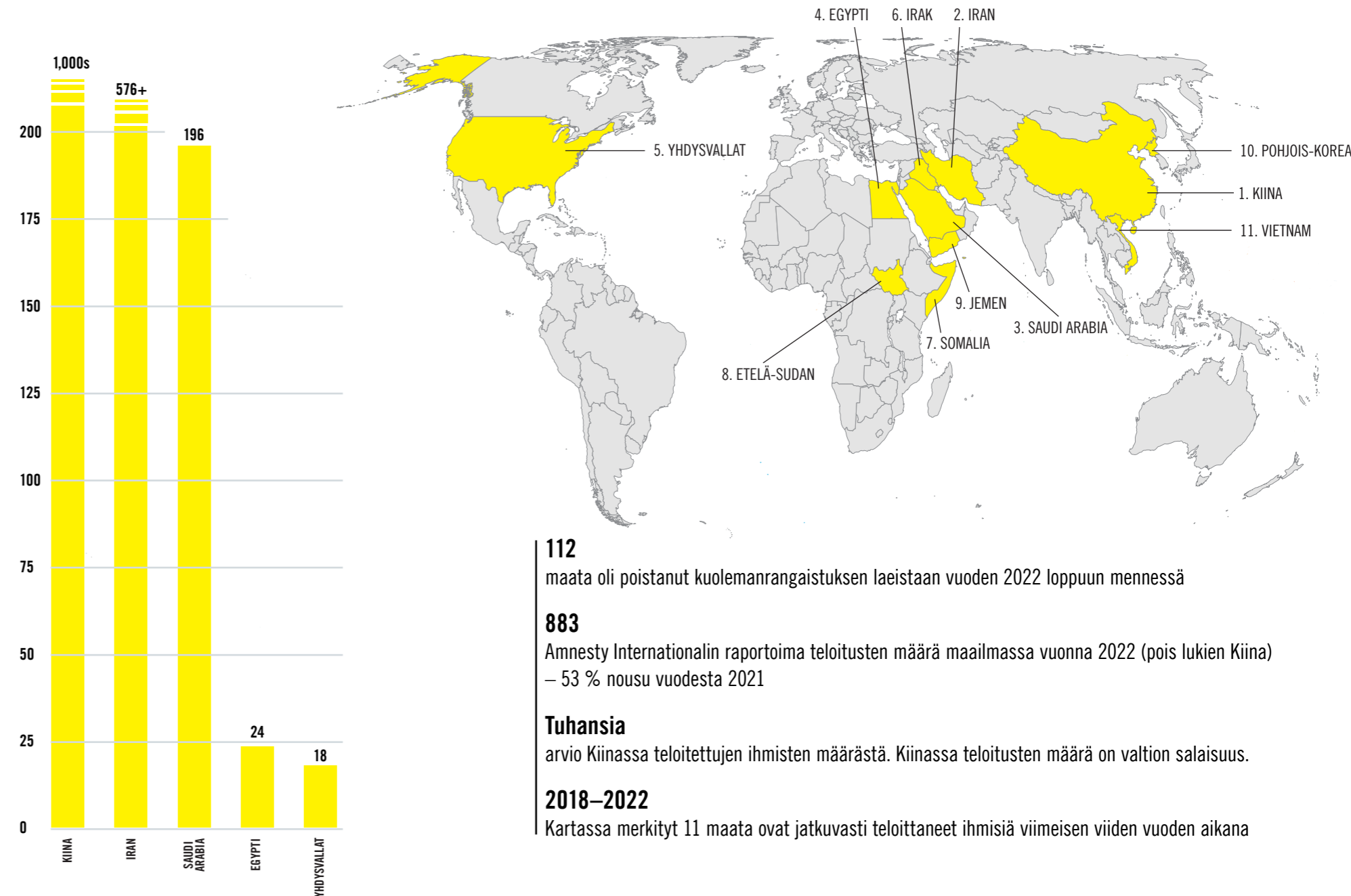
SIVISTYKSELLISET OIKEUDET

Oikeus osallistua yhteiskunnan sivistyselämään.

1. Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan
2. Syrjinnän kieltä
3. Oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen
4. Orjuuden ja pakkotyön kieltä
5. Kidutuksen kieltä
6. Oikeus kansalaisuuteen
7. Oikeus tulla tunnustetuksi henkilönä
8. Tasavertaisuus lain edessä
9. Oikeus hyvitykseen, mikäli oikeuksia on loukattu
10. Kieltä pidättää tai vangita mielivaltaisesti, tai ajaa maanpakoon
11. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin
12. Syytön kunnes laillisessa oikeudenkäynnissä toisin todistetaan
13. Oikeus turvapaikkaan
14. Oikeus yksityis- ja perhe-elämän suojaan
15. Oikeus liikkua vapaasti ja valita asuinpaikka valtion sisällä
16. Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe
17. Oikeus lepoon ja vapaa-aikaan
18. Oikeus opetukseen
19. Oikeus omaisuuteen
20. Oikeus sosiaaliturvaan
21. Oikeus työhön
22. Oikeus riittävään elintasoon
23. Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus
24. Oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen
25. Oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen
26. Oikeus osallistua julkiseen toimintaan ja poliittiseen päätöksentekoon
27. Oikeus osallistua yhteiskunnan sivistyselämään
28. Oikeus kansainväliseen järjestykseen, jonka puitteissa nämä oikeudet ja velvollisuudet voivat toteutua
29. Velvollisuus kunnioittaa muiden oikeuksia
30. Mitään näitä julistuksessa mainittuja oikeuksia ei saa ottaa pois

LIITE: KARTTA KUOLEMANRANGAISTUSTA KÄYTTÄVISTÄ MAISTA 2022

LIITE: KUOLEMANRANGAISTUKSEEN LIITTYVÄ SANASTO**Kuolemanrangaistus lakkautettu kaikkien rikosten osalta**

Tilanne maissa, joiden rikoslaista ei löydy kuolemantuomiota rangaistuksena millekään rikokselle.

Kuolemanrangaistus lakkautettu käytännössä

Tilanne maissa, joiden rikoslaista kuolemantuomio löytyy edelleen esimerkiksi rangaistuksena henkirikoksista, mutta jotka eivät ole teloittaneet ketään viimeiseen kymmeneen vuoteen ja joilla uskotaan olevan sovittu käytäntö olla teloittamatta ketään.

Armahtaminen

Henkilö voidaan armahtaa kuolemantuomiosta kokonaan tai hänen tuomionsa voidaan muuttaa lievemmäksi.

Kuolemanrangaistus

Valtion langettama rangaistus, jossa ihminen määrätään teloitettavaksi rangaistuksena rikoksesta.

Kuolemanselli

Paikka, jossa kuolemaantuomittu odottaa tuomionsa täytäntöönpanoa. Fyysinen tai kuvainnollinen paikka, sillä kuolemaantuomituille ei ole välttämättä omia osastoja kaikissa vankiloissa.

Syytteistä vapauttaminen

Tuomion ja valitusmenettelyn päätyttyä tuomittu myöhemmin vapautetaan syytteistä, jonka jälkeen hänen katsotaan olevan syytön lain edessä.

Vakavimmat rikokset

Ainoa rikosten luokka, jossa kansainvälinen oikeus sallii kuolemanrangaistuksen. Kansainväliset oikeuselimet ovat tulkinneet tämän rajoittuvan tapauksiin, joissa kyseessä on tarkoituksellinen tappaminen, eli murha.

LIITE: SANAKORTIT

LIITE: OIKEUS TURVALLISEEN ABORTTIIN

Meillä kaikilla on ihmisoikeudet. Niihin kuuluu oikeus nauttia korkeimmasta mahdollisesta fyysisestä ja henkisestä terveydentilasta, oikeus koulutukseen, oikeus vapaasti ilmaista itseämme, oikeus äänestää, oikeus riittävään palkkaan samanarvoisesta työstä, ja oikeus elää vapaana väkivallasta ja syrjinnästä.

Tästä huolimatta useat ihmiset ympäri maailmaa kokevat syrjintää esimerkiksi sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin perusteella. Sukupuolten välinen epätasa-arvo on monien ongelmien takana, jotka vaikuttavat erityisesti naisiin, tyttöihin ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin. Sukupuolten välinen epätasa-arvo ilmenee esimerkiksi seksuaali- ja lähisuhteiden väkivallasta, alhaisempana palkkana, sekä pääsynä kouluun ja terveyspalveluihin.

Jokaisella tulee olla mahdollisuus päättää itse omasta kehostaan ja jokaisella tulee olla oikeus keholliseen itsemääräämisoikeuteen sekä kaikkiin seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksiin. Ihmisillä on oikeus saada tietoa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja siihen liittyvistä tuotteista ja palveluista, kuten moderneista ehkäisyvälineistä ja turvallisesta abortista. Tuotteiden ja palveluiden tulee olla kaikille saatavilla, edullisia, terveysstandardit täyttäviä ja laadukkaita. Jokaisella on myös oikeus päättää itse intiimeistä suhteistaan, mahdollisesta avioliitostaan ja lapsilukumäärästä.

Abortti on terveyspalvelu. Se tarkoittaa sitä, että henkilöllä on valta tehdä itse omaa kehoaan, terveyttään ja tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä. Kun ihmisillä on mahdollisuus päättää haluavatko he jatkaa raskautta, he voivat paremmin vaikuttaa omaan terveyteensä, suunnitella elämäänsä ja elää ihmisarvoista elämää.

Pohdi miten seuraavat ihmisoikeudet liittyvät aborttiin:

Oikeudet terveyteen ja elämään: Jos abortin saamista rajoitetaan tai se kielletään kokonaan, ihmiset voivat joutua käyttämään vaarallisia keinoja raskauden keskeyttämiseen. Ne voivat aiheuttaa vakavia terveydellisiä komplikaatioita tai jopa kuoleman. Tämän takia turvallisen abortin takaaminen on elintärkeää terveyteen ja elämään liittyvien oikeuksien suojelemiseksi/ turvaamiseksi.

Oikeus ihmisarvoiseen elämään: Jokaisella on oikeus päättää itse omasta kehostaan, myös abortista. Se on olennainen osa ihmisarvoista elämää. Jos henkilö pakotetaan jatkamaan ei toivottua raskautta, sillä voi olla merkittäviä fyysisiä, henkisiä ja sosioekonomisia vaikutuksia, jotka saattavat heikentää henkilön oikeutta ihmisarvoiseen elämään.

Itsemääräämisoikeus ja oikeus yksityisyyteen: Itsemääräämisoikeudessa ja oikeudessa yksityisyyteen on kyse siitä, että ihmisellä on oikeus tehdä omaa elämäänsä ja kehoaan koskevia

päätöksiä. Abortin yhteydessä tämä tarkoittaa vapautta päättää raskauden jatkamisesta ilman aiheetonta puuttumista tai pakottamista.

Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen: Joissain maissa aborttioikeutta on rajattu tai abortti on kielletty kokonaan. Tämä tarkoittaa, että ihmisiä rangaistaan ja vangitaan abortin tekemisestä tai siinä avustamisessa. Tämä loukkaa oikeutta vapauteen.

Oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen sekä yhtäläiseen lain suojaan: Nämä oikeudet merkitsevät sitä, että kaikkia on kohdeltava syrjimättömästi ja heidän on saatava yhtäläinen suoja lain edessä riippumatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai olosuhteistaan. Rajoittavat aborttilait vaikuttavat suhteettomasti esimerkiksi köyhiin, nuoriin tai syrjäytyneisiin yhteisöihin kuuluviin naisiin, tyttöihin ja henkilöihin, jotka voivat tulla raskaaksi. Tämä loukkaa ihmisten oikeutta yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja yhtäläiseen suojaan lain edessä.

Oikeus vapauteen kidutuksesta ja muusta pahoinpitelystä: Turvallisen abortin tai abortin jälkeisen hoidon kieltäminen tai viivästyttäminen on julmaa, epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua ja joissain tapauksissa se voi täyttää kidutuksen tunnusmerkit. Se on myös sukupuoleen perustuvan väkivallan muoto.

KIRJEET

JA SOLIDAARISUUSVIESTIT

KIRJEIDEN JA SOLIDAARISUUSIVESTIEN KIRJOITTAMINEN

Kirjeiden kirjoittamiseen olisi hyvä varata aikaa vähintään 25 minuuttia. Oppilaat eivät usein ole aikaisemmin kirjoittaneet vastaavalaisia kirjeitä viranomaisille. Olemme koonneet seuraavat ohjeet helpottamaan tehtävää. Ohjeita ei kuitenkaan tule tuijottaa liikaa. Tärkeintä on, että oppilaat kirjoittavat kirjeen tavalla, joka heille itselleen tuntuu luonnolliselta. Persoonallisilla viesteillä on usein suurin vaikutus. **Huomioikaa, että kirjeissä tulee käyttää asiallista ja kunnioittavaa kieltä.**

Näin kirjoitat vaikuttavan ja vetoavan kirjeen ihmisoikeuksien puolesta:

1. Tuo kirjeessäsi esille:

- Kenen puolesta kirje kirjoitetaan?
- Mitä hänelle on tapahtunut?
- Miksi tapahtunut on loukannut hänen ihmisoikeuksiaan?
- Mitä vaadit tilanteen muuttamiseksi?

2. Käytä kirjeessäsi **kunnioittavaa ja rauhallista sävyä**. Ihmisoikeusloukkaukset tuntuvat usein järjettömiltä, mutta haluamme, että meidät otetaan vakavasti. Kunnioita kirjeen vastaanottajaa.

3. Käytä kirjeissäsi Amnestyn antamia vaarassa olevaan yksilöön tai ryhmään liittyviä **ohjeistuksia ja tietoja**. Faktat auttavat lukijaa tunnistamaan tapauksen, josta kirjoitat.

4. Käytä **omaa ääntäsi**. Vaatimuksemme vahvistuvat kun useat eri ihmiset esittävät ne omasta näkökulmastaan. Voit sisällyttää viestiisi omaan elämäsi liittyvän viittauksen, kuten ”Kahden lapsen äitinä tiedän...” tai ”Opiskelijana koen, että...” Esitä Amnestyn vaatimukset omien tunteidesi ja sanojesi kautta.

5. Perustele vaatimuksesi vedoten **kansainväliseen oikeuteen**, älä poliittisiin mielipiteisiin. Ihmisoikeudet perustuvat kansainväliseen oikeuteen ja sopimuksiin, sekä niistä juontuviin velvoitukseen. Poliittisten väittämien ja argumenttien esittäminen ei ole tehokasta. Päinvastoin, siitä saattaa joskus olla enemmän haittaa kuin hyötyä.

6. Kirjoita siitä, miten ihmisoikeustilanne voi **muuttua paremmaksi**. Voit esimerkiksi viitata sellaisiin kohdemaan perinteisiin, jotka voisivat edesauttaa ihmisoikeuksien toteutumista. Yritä rohkaista lukijaasi tukemaan ihmisoikeuksia.

7. Ilmaise **henkilökohtaista kiinnostusta** kirjeesi kohdemaahan. Jos olet vierailut kyseisessä maassa tai tutustunut sen kulttuuriin tai historiaan, kerro siitä kirjeessäsi. Vältä vertailua esimerkiksi Suomen ja vastaanottajan maan välillä. Ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu kaikkialla maailmassa, eikä maiden välinen vertailu ole tarpeellista.

8. Pidä kirjeesi **ytimekkäänä**. Suurin osa vetoamuskirjeistä mahtuu yhdelle sivulle. Jopa kahden tai kolmen virkkeen pituinen kirje voi olla hyvin tehokas.

9. **Allekirjoita** kirjeesi omalla nimelläsi. Voit allekirjoittaa pelkällä etunimellä. Voit myös kirjoittaa kirjeeseen koulusi nimen ja yhteystiedot.

10. Joskus saatat saada **vastauksen** kirjeeseesi. Toivomme, että lähetät vastauksesta kopion Amnestylle osoitteeseen Hietaniemenkatu 7 A, 00100 Helsinki.

USEIN KYSYTTYÄ

USEIN KYSYTTYÄ

Miksi minun tulee kirjoittaa juuri näille henkilöille?

Tällä kertaa pyydämme sinua kirjoittamaan Alabaman osavaltion kuvernöörille Yhdysvalloissa ja Puolan yleiselle syyttäjälle. He ovat Amnestyn tutkimuksen mukaan avainasemassa muutosten aikaansaamiseksi.

Kuinka paljon tietoja minun tulee antaa itsestäni? Onko kirjeiden allekirjoittaminen vaarallista? Voiko valtio, jonne lähetin kirjeeni, evätä minulta maahan pääsyn?

Voit itse päättää mitä haluat kertoa itsestäsi. Kirjoittamalla kirjeeseen nimesi osoitat, että kirjeesi on aito ja henkilökohtainen. Voit halutesasi kirjoittaa myös pelkällä etunimellä.

Tuhannet Amnestyn tukijat allekirjoittavat kirjeitä ongelmitta. Jos sinulla on läheisiä yhteyksiä maahan yksityishenkilönä tai työsi puolesta, voit varmuuden vuoksi jättää tuota maata koskevan kirjeen kirjoittamisen väliin.

Tuleeko minun mainita Amnesty International kirjeessäni?

Voit itse päättää, haluatko kirjoittaa yksityishenkilönä vai osana Amnestyn kansainvälistä kampanjaa.

Pitäisikö minun kirjoittaa kirjeeni käsin?

Sekä koneella kirjoitettu teksti että käsin kirjoitettu teksti käyvät hyvin. Tärkeintä on, että kirjoitat kirjeen ja halutessasi lähetät sen.

Kannattaako minun kirjoittaa vieraalla kielellä?

Kannustamme sinua kirjoittamaan vieraalla kielellä. Jos se tuntuu vaikealta, voit kirjoittaa myös omalla äidinkielelläsi. Mallikirjeistä (s. 37-38) sekä sanastosta (s. 43) löytyy apua vieraalla kielellä kirjoittamiseen.

Mitä kirjeen lähettämisen jälkeen tapahtuu?

Joskus kirjeisiin saattaa tulla vastauksia, mutta juuri sinun kirjeeseesi ei välttämättä vastata. Sillä on silti merkitystä. Jos kirjeeseesi vastataan, pyydämme sinua lähettämään Amnesty Internationalille kopion vastauksesta.

Mistä saan jatkossa lisätietoa ihmisistä, joiden puolesta kirjeitä kirjoitetaan?

Amnesty International Suomen osasto lähettää kiitosviestin kouluille vuonna 2024. Viestissä kerrotaan, kuinka laajasti kirjemaratonin otettiin osaa, sekä tuloksista, joita kirjemaratonilla on siihen mennessä saavutettu.

Paljonko kirjeen postitus maksaa?

Kirjeet ja kortit lähetetään Amnesty Internationalin Suomen osaston toimistolle, joka toimittaa ne eteenpäin vastuviranomaisille ja asianomaisille. Voit lähettää kirjeet ja kortit veloituksetta (eli ilman postimerkkiä) Amnestylle kirjoittamalla lähetykseen osoitteen Koulujen kirjemaraton, Amnesty International, Tunnus 5007696, 00003 Vastauslähetyks. Voit myös ladata viestit sähköisesti pilvipalveluun, jos koulullanne on sellainen käytössä. Lähetäthän linkin myös meille osoitteeseen emma.aman@amnesty.fi.

ERITELTY ESIMERKKIKIRJE

Tätä esimerkkikirjettä voi käyttää virallisen vetoomuskirjeen mallina.

1. Virallinen titteli ja vastaanottajan osoite
2. Kirjeen päivämäärä
3. Virallinen tervehdys
4. Johdanto, joka kertoo kirjeen tarkoituksen
5. Kirjoittajan toivimat toimenpiteet ja kirjeen seuraus
6. Tarkka kuvaus toimista, joita tarvitaan
7. Virallinen allekirjoitus
8. Allekirjoituksesi – sillä voi olla enemmän vaikutusta kuin arvaatkaan!

1 H.E. Hun Sen Prime Minister Kingdom of Cambodia 2
41 Russian Federation Blv
Phnom Penh
Cambodia

3 Dear Prime Minister,

4 I am writing to express my grave concern regarding the arbitrary arrest and mistreatment of 13 women human rights defenders in Phnom Penh on May 22, 2012.

5 I respectfully urge the Cambodian government to vacate these convictions and release these 13 women, who have been imprisoned solely for expressing their views and engaging in peaceful assembly.

6 I call on the Cambodian government to unconditionally release these women immediately. Finally, I ask the Cambodian government to take the necessary steps to protect the fundamental rights to freedom of expression and peaceful assembly in Cambodia.

Thank you for your attention to these urgent matters.

7 Sincerely,

8 Alex Citizen

2 9 May 2012

VETOOMUSKIRJE ROCKY MYERSIN PUOLESTA

Governor of Alabama Kay Ivey
Office of the Governor of Alabama
600 Dexter Avenue
Montgomery, AL 36130

Sinun nimesi
(voit kirjoittaa tähän koulusi
osoitteen tai ryhmän)

Arvoisa kuvernööri, / Dear Governor,

1. Kerro jotain, joka tekee kirjeestä henkilökohtaisen. Voit kertoa, miksi olet huolissasi Rocky Myersin tilanteesta. Voit myös kertoa jotain itsestäsi.
2. Kerro viestissä Rockyn oikeudenkäyntiin liittyvistä epäkohdista. Voit kertoa miksi Rockyn oikeuksia ei mielestäsi kunnioiteta.
3. Kerro, että haluat Alabaman viranomaisten

VAATIMUKSET SUOMEKSI

- Kumoavan Rocky Myersin kuolemantuomion.

VAATIMUKSET ENGLANNIKSI

- to grant clemency to Rocky Myers and commute his death sentence.

Kunnioittavasti
/ Yours Sincerely,

Etunimesi

ESIMERKKILAUSEITA:

I am concerned ...
– Olen huolissani ...

As a young person myself ...
– Nuorena ihmisenä ...

ESIMERKKILAUSEITA:

I feel that the human rights of Rocky Myers are not respected because ...

– Minusta tuntuu, että Rocky Myersin oikeuksia ei kunnioiteta koska ...

VETOOMUSKIRJE JUSTYNA WYDRZYŃSKAN PUOLESTA

National Prosecutor's Office
ul. Postępu 3
02-676 Warszawa
Poland

Sinun nimesi
(Voit kirjoittaa tähän koulusi
osoitteen tai ryhmän)

Hyvä yleinen syyttäjä, / Dear Prosecutor General,

1. Kerro jotain, joka tekee kirjeestä henkilökohtaisen. Voit kertoa, miksi olet huolissasi tavasta, jolla Justyna Wydrzyńska kohdellaan. Voit myös kertoa jotain itsestäsi.
2. Kerro viestissä Justynan tekemästä työstä ja miksi se on mielestäsi tärkeää. Voit myös kertoa miksi Justynan oikeuksia ei mielestäsi kunnioiteta.
3. Kerro, että haluat Puolan viranomaisten

VAATIMUKSET SUOMEKSI

- Kumoavan Justyna Wydrzyńskan epäoikeudenmukaisen tuomion.
- Varmistavan, että häntä vastaan ei nosteta muita syytteitä vain siksi, että hän on käyttänyt oikeuttaan puolustaa ihmisoikeuksia.

VAATIMUKSET ENGLANNIKSI

- To take all necessary measures to ensure that Justyna Wydrzyńska's unjust conviction is overturned
- To refrain from bringing any other charges against her for carrying out her legitimate defence of human rights.

Kunnioittavasti
/ Yours Sincerely,

Nimesi

ESIMERKKILAUSEITA:

I am concerned ...
– Olen huolissani ...

As a young person myself ...
– Nuorena ihmisenä ...

ESIMERKKILAUSEITA:

I feel that the human rights of Justyna Wydrzyńska are not respected because ...

– Minusta tuntuu, että Justyna Wydrzyńskan oikeuksia ei kunnioiteta koska ...

SOLIDAARISUUSVIESTIOHJEET

Solidaarisuusviestejä kirjoitetaan suoraan ihmisoikeusloukkauksia kokeneille ihmisille. Viesteillä on tarkoitus osoittaa heille tukea ja kertoa, että heitä ajatellaan. Monet viestejä vastaanottaneet ihmiset ovat kertoneet niiden antaneen heille rohkeutta ja toivoa vaikeissakin tilanteissa.

Koska solidaarisuuskortit on tarkoitettu ihmisten tueksi ja kannustukseksi, on niiden kohdalla toivottavaa, että viestit kirjoitetaan ohjeessa mainituilla kielillä. Kielivaatimus ei kuitenkaan ole ehdoton, joten kannustavia viestejä voi kirjoittaa myös suomeksi tai millä tahansa muulla kielellä; tärkeintä on, että kirjeitä ja kortteja syntyy.

Mikäli solidaarisuuskorttien kirjoittaminen tuntuu vaikealta ja aikaa on, voitte miettiä yhdessä luokan kanssa, mitä haluaisitte sanoa. Voit kysyä oppilailta seuraavia kysymyksiä ja kirjoittaa heidän vastauksensa taululle:

- Mikä saisi vastaanottajan tuntemaan itsensä vahvemmaksi?
- Miten voitte näyttää viestillä, että tuette viestin vastaanottajaa?
- Miten voitte ilmaista viestissänne, että uskotte ihmisoikeuksien kunnioittamisen olevan tärkeää?
- Miten voitte osoittaa tukea ja luoda toivoa käyttämällä sanoja, kuvia tai valokuvia?

Viesteissä voi myös kertoa omasta elämästään ja miksi kokee asian tärkeäksi. Kampanjan henkilöt vastaanottavat kampanjan aikana jopa kymmeniä tuhansia viestejä ja monet ovat kertoneet pyrkivänsä lukemaan ne kaikki. Viesteistä kannattaakin tehdä henkilökohtaisia ja rohkeita, jos haluaa niiden erottuvan muista.

Solidaarisuuskortteja kirjoittaessanne voitte käyttää joko Amnestyyltä saamianne valmiita korttipohjia tai askarrella omat kortit. Tekstin lisäksi korteissa voi mielellään käyttää kuvia, värejä, tarroja – vain luovuus on rajana.

SOLIDAARISUUSVIESTI ROCKY MYERSILLE

ENGLANTI

We are thinking of you, Rocky!

Greetings from Finland!

You are not alone!

SUOMI

Me ajattelemme sinua, Rocky!

Terveisiä Suomesta!

Et ole yksin!

Huomioitavaa

Voit kirjoittaa Rockylle iloisia ja kannustavia viestejä. Älä siis viittaa viestissäsi Rockyn kokemuksiin kuolemanrangaistuksen odottamisesta.

Tee viestistä visuaalisesti näyttävä käyttämällä värejä. Voit liittää viestiin kuvia tai piirroksia kotikaupungistasi, Suomesta, paikoista, jossa olet käynyt lomalla tai tapahtumista, joihin olet osallistunut. Kirjoita viesteihin mihin kuva liittyy, missä paikka sijaitsee ja miksi pidät siitä. Voit myös kertoa joitain mielenkiintoisia faktoja paikasta.

Huomioi myös, että Rockylla on vaikeuksia lukemisen kanssa, joten on tärkeää, että viestit ovat lyhyitä ja selkeällä käsialalla kirjoitettuja. Toivottavaa on, että viestit kirjoitetaan englanniksi, tai että muun kielisille kirjoituksille tarjotaan myös englanninkielinen käännös.

SOLIDAARISUUSVIESTI JUSTYNA WYDRZYŃSKALLE**ENGLANTI**

I stand with you, Justyna!

Thank you for your work.

We are thinking of you!

SUOMI

Olen tukenasi, Justyna!

Kiitos tekemästäsi työstä.

Ajattelemme sinua!

Huomioitavaa

Vapaa-ajallaan Justyna virkkaa paljon ja kuuntelee äänikirjoja. Hän pitää erilaisista seikkailupeleistä, ja hänellä on myös koira.

Voit kertoa viesteissä minkä takia Justynan työ on mielestäsi tärkeää ja kertoa miksi arvostat hänen aktivisimiaan.

Viesteissä voi käyttää esimerkiksi vihreää väriä, joka on aborttioikeutta puolustavan liikkeen väri. Ethän kuitenkaan käytä viesteissä henkarin kuvaa, vaikka sitä joissain maissa käytetäänkin aborttioikeutta puolustavien liikkeiden symbolina.

SANASTO SUOMI - ENGLANTI**Abortti** *Abortion***Hallitus** *Government***Ihmisoikeudet** *Human rights***Ihmisoikeusloukkaus** *Human rights violation***Ihmisoikeuspuolustaja** *Human rights defender***Ihmisoikeussopimus** *Human rights treaty***Ilmaista** *Express***Kansainvälinen oikeus** *International law***Kidutuksen kielto** *Prohibition of torture***Kuolemanrangaistus** *Death penalty***Kuolemanselli** *Death row***Määritellä** *Define***Oikeudenmukainen oikeudenkäynti** *Fair trial***Oikeus, oikeudenmukaisuus** *Justice***Oikeus elämään** *Right to life***Oikeus terveyteen** *Right to health***Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen***Right to personal liberty and security***Oikeus yhtäläiseen lain suojaan** *Right to equal protection**of the law***Oikeus yksityisyyteen** *Right to privacy***Oikeutus, peruste** *Justification***Pidättää** *Arrest***Sanan- ja mielipiteenvapaus** *Freedom of expression***Solidaarisuus** *Solidarity***Suojella** *Protect***Syrjinnän kielto** *Non-discrimination***Tasa-arvo** *Equality***Teloittaa** *Execute***Toimeenpanna, toteuttaa** *Enforce***Vaatia, kehottaa** *Urge***Vaatia, vedota** *Call on***Vapaus syrjinnästä** *Freedom from discrimination***Vedota** *Appeal***Velvollisuus** *Responsibility, obligation***Vetoamus** *Petition***Välittömästi** *Immediately***YK (Yhdistyneet Kansakunnat)** *UN (United Nations)***YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus** *United**Nations Universal Declaration of Human Rights**(UDHR)*

VIESTEISSÄ ON VOIMAA.

